

RECENZE

Tomáš Špidlík, M. Campatelli, R. Čemus, E. G. Farrugia, G. Marani, M. I. Rupnik, M. Tenace: „Lezioni sulla Divinumanità“. Lipa Roma, Centro Aletti, 1995, 448 s.

Nakladatelství Lipa v Římě u Centra Aletti vydalo k sedmdesátým pátým narozeninám českého a italského vědce soubor vybraných statí z jeho díla, jeho rozsáhlou bibliografií a kriticky podaný životopis s několika studii jeho žáků a přátel vztahujících se k humanitě, s reflexí k teologii. Redaktorem přítomného svazku je ředitel Centra Aletti v Římě prof. dr. M. I. Rupnik, autorem jubilatova životopisu Edward G. Farrugia. V podstatě jde již o druhý sborník věnovaný prof. dr. Tomáši Špidlíkovi, přednímu znalci ruské literatury 19. století a autoru monotematických prací ze slovanské a z byzantské spirituality, rovněž četných literárněbohemistických studií, jenž nikdy nepřestal mít enormní zájem o svoji vlast a o slovesný odkaz filozofické fakulty Masarykovy univerzity, z níž si pod vedením A. Nováka odnesl svoji vědeckou erudici. První sborník studií k jeho počtě vyšel před deseti lety v Mnichově pod názvem Geist und Erkenntnis. Zu spirituellen Grundlagen zum 65. Geburtstag von Prof. ThDr. Tomáš Špidlík, SJ. Byl vydán za redakce prof. dr. Karla Máchy, který v něm pořídil i kritický pohled na Špidlíkovo dílo (Auf dem Suche nach Sinn und Wahrheit, München 1985, s. 7–19).

Přítomná kniha hodnotí Špidlíkovo vědecké dílo pod titulem Un cuore per lo spirito (s. 11–38) v pojetí Edwarda G. Farrugia. Autor jubilejního medailonu si všímá odkazu Špidlíkova rodného města Boskovic (nar. 17. 12. 1919) v jeho osobnosti s připomenutím Špidlíkovy charakteristiky lokální „sapieza di Natale“; ten dlužno spatřovat v bohatém duchovním odkazu středověké rodiny pánů z Boskovic, nejpřednější v zemi v 15. a v 16. století a v přínosu hluboce víře oddané rodiny Špidlíkovy, jež probouzela v jubilantu mohutnou lásku k literatuře i k mravnímu odkazu české minulosti. Nezapomenutelně na T. Špidlíka v mládí působilo vědecké i státoporní dílo T. G. Masaryka se sympatiemi k české reformaci při reminiscenci k dílu Jana Husa a též k literární tvorbě Karla Čapka. Mnichovský diktát a události po 15. březnu 1939 počaly formovat po uzavření vysokých škol v Praze i v Brně jubilanta poněkud jiným směrem než jaké byly jeho počáteční intence k literárněhistorické práci. Dne 23. 9. 1940 vstoupil do jezuitského řádu; svůj noviciát prožil v Benešově u Prahy a od r. 1942 na Velehradě, kde zkoumal cyrilometodějský odkaz, kde se naučil ruštině a kde na tamním gymnáziu vyučoval češtině a ruštině v letech 1945 a 1946. Odtud odešel do nizozemského Maastrichtu studovat filozofii a kde byl v roce 1949 vysvěcen na kněze. V roce 1951 působil v Radio Vaticana v Římě a připravoval tu relace nejen v češtině, ale i v různých východoevropských jazycích a stal se v téže roce i spirituálem na Pontificio Collegio Nepomuceno v Římě, v němž působil po 38 let (1951–1989). Zde zkoumal detailně cyrilometodějskou duchovní tradici i dobu po roce 1620 a zaměřil se tu též na duchovní odkaz ruských mystiků 19. století, zejména V. I. Ivanova, V. Solovjeva i A. Chomjakova. Tato jeho orientace a koncepce studia ruských myslitelů našla bohatý ohlas u současných interpretů jeho díla v přátelském kruhu M. I. Rupnika, F. V. Liliensfelda a M. Čemuse. Bohatý byl rozbor myšlenek a ohlasu zkoumání odkazu velkého ruského reformátora a představitele klášterních komunit na Rusi v 16. století Josefa Volokolamského (1439–1515), za jejichž monografický pohled v díle Joseph de Volokolamsk, Un chapitre de la spiritualité russe (Roma 1956) obdržel T. Špidlík doktorát Scientiis Ecclesiasticis Orientalibus. V únoru 1958 obdržel T. Špidlík univerzitní profesuru. Působil na gregoriánské

univerzitě v Římě, v Kinshase v Zaire, v St. Paul v Minnesotě v USA. V roce 1984 byl jmenován členem komise Congregazione pro causis sanctorum, jež mu bylo obnoveno v roce 1994 a v roce 1994 se stal konzultátorem Congregazione per la Chiesa Orientali. Špidlíkovu dílu vzhledem k východní církvi a ruské literatuře i jeho koncepci duchovědné je věnována základní a zasloužilá pozornost v hodnocení E. G. Farrugia; my si však spíše povšimneme jeho odkazu bohemistického. T. Špidlík je autorem 19 knih (sr. bibliografický soupis, s. 245) orientovaných spíše teologicky a religiózně pedagogicky, dále autorem mnoha studií a článků nejen v češtině, nýbrž i ve franštině, v němčině, v angličtině, v polštině, ve slovinštině, v holandštině, v italštině, mnoha článků a hesel v zahraničních naučných slovnících, recenzí v řadě jazyčích i mnoha dalších cizojazyčných překladů knih nebo původních děl ve franštině, v italštině aj. T. Špidlík je rovněž autorem mnoha úvodů do knih jiných autorů, nejen v češtině, nýbrž i v jiných řečech.

V češtině T. Špidlík publikoval stati v časopise *Studie* (Řím 1959–1972) a v *Novém životě* (Řím 1954–1994). Z nich připomínáme úvahu *Povaha slovanského apoštolátu sv. Cyrila* (NŽ 1963, č. 2), *Život a dílo svatých Cyrila a Metoděje* (1963, č. 3), *Jan Hus v době ekumenismu* (1970, č. 7–8), *Svatý Jan Nepomucký* (1973, č. 5), *Zamyšlení nad Švejkem* (1977, č. 7–8), *Svatováclavská tradice* (1979, č. 9–10), *Dostojevský — hledač lidské svobody* (1981, č. 3), *Cyryl a Metoděj — patroni Evropy* (1981, č. 7–8), *Palčivá otázka českého ekumenismu* (1982, č. 1–2), *Za Bohdanem Chudobou* (1982, č. 5), *60 let od Stojanovy smrti* (1983, č. 9–10), *Dvacet let od koncilu* (1985, č. 12), *P. Martin Sředa* (1985, č. 6), *Cyrylometodějská tradice* (1987, č. 7–8), *Ekumenismus v cyrylometodějské tradici* (1988, č. 7–8), *Výročí křtu svatého Vladimíra* (tamt.), *„Smrt není zlá“* (1988, č. 11), *Maria v české poezii* (1990, č. 5), *Blaničtí rytíři* (1990, č. 9–10), *Cyrylometodějská idea a slovanský mesianismus* (1991, č. 6–7).

S českými historickými a s literárněhistorickými bohemiky se setkáváme rovněž ve Špidlíkově zpracování ve slovníku *Enciclopedia Philosophica*, sv. 7 (Venezie-Roma 1957). Jde o tato základní osobní hesla českých filozofů: Amerling, Čáda, Dastich, Fischer, Hanuš, Hoppe, Hostinský, Kadeřávek, Klácel, Klíma, Kozák, Král, Kratochvíl, Krejčí, Lindner, Löwe, Makovička, Malý, Marek, Mareš, Mrazík, Nejedlý, Palacký, Pelikán, Rádl, Šalda, Šeracký, Šimerka, Smetana, Štorch, Svoboda, Štítný, Trnka, Tyrš, Vorovka, Vychodil, Weyr, Zahradník, Zich.

Druhá část sborníku k počtě T. Špidlíka představuje soubor jeho dvanácti statí z let 1977–1994, z nichž je nejzávažnější týkající se teologického pluralismu u Řehoře Naziánského, o účtě k Boží Matce ve východní církvi, o antropologickém pohledu F. M. Dostojevského, o duchovní konfrontaci Orientu a západního křesťanství, o slovanské duchovní religiozitě a o antropologické mariologii.

V duchu těchto studií jsou prezentovány i úvahy pěti jeho žáků a pokračovatelů jeho díla M. J. Rupnika, R. Černuse, M. Tenaceové, Germana Maranibo a Marie Campatelliové.

Podali jsme nejstručnější informace o vynikajícím mnohostranném díle jednoho z nejvýznamnějších představitelů české duchovní kultury v zahraničí, především se zřením k jeho dílu literárněbohemistickému, jež je bohužel u nás velmi málo známé a také minimálně přístupné.

V českém a ve slovenském překladě vyšel soubor Špidlíkových statí s názvem *Spiritualita, formácia a kultúra* (Refugium Velehrad 1995), *Slovo a obraz* (tamt. 1995) a *Cesta ducha* (1995), jimiž jsou zpřístupněny dnešnímu českému čtenáři autorovy myšlenky teologicko-komparatistické týkající se vzájemného prolínání koncepce východního a západního duchovna.

Jan Skutil

Ivo Pospíšil, Fenomén šilenství v ruské literatuře 19. a 20. století (Spisy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně č. 301, Brno 1995, stran 150).

Zvolená tematika nemá adekvátní analogii v žádné národní literatuře a ve své komplexnosti nebyla dosud zkoumána. Šilenství bylo sice sledováno v životě a tvorbě některých spisovatelů, kde se to nejvíce nabízelo (zejména u Dostojevského), ale Pospíšil k němu přistoupil z literárněvědné-